

Buitenlandervaring voor iedereen?

EEN INTERVIEWONDERZOEK OVER DE IMPACT VAN HET ERASMUS+ PROGRAMMA VOOR MBO-STUDENTEN MET EEN MIGRATIEACHTERGROND

Jules Warps | Josien Lodewick

Buitenlandervaring voor iedereen?

Een interviewonderzoek over de impact van het Erasmus+ programma voor mbo-studenten met een migratieachtergrond

Auteurs: Jules Warps & Josien Lodewick (ResearchNed)

Aan dit onderzoek werkten mee:

Team mbo Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training

Tess Beking

Ellen van Drie

Marianne Driessen

Gonnie van der Eerden

Marloes Hogervorst

Aniek Luyt

Siena Uiterwijk-Winkel

Marieke Wouters-Denissen

Werkgroep Impact Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training

Bas Beisiegel

Pascale Emons

april 2021

Onderzoek in opdracht van het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteurs. De Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

© 2021 ResearchNed Nijmegen in opdracht van het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training. Op de inhoud van dit rapport is de Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 4.0 Internationaal (CC BY-SA 4.0) van toepassing. Zie <https://www.erasmusplus.nl/privacy-cookies> voor meer informatie over de licentievoorwaarden van dit rapport. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2008 voor kwaliteitsmanagementsystemen en NEN-ISO 20252:2012 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en onderzoeksopzet	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Doel en opzet van het onderzoek	7
1.3 Uitvoering en responsgroep	8
2 Buitenlandverblijf en organisatie	9
2.1 Kenmerken buitenlandverblijven	9
2.2 Organisatie en voorbereiding	10
2.3 Financiering	10
3 Opbrengsten en ervaringen	12
3.1 De opbrengsten van het buitenlandverblijf	12
3.2 Welbevinden tijdens de reis	13
3.3 Contact thuisfront	13
4 Stimuli en drempels om te gaan	15
4.1 Motieven en stimuli	15
4.2 Drempels	15
4.3 Kwetsbare groepen	17
4.4 Wat kan beter?	19
5 Bekendheid en informatie buitenlandreizen en Erasmus+	20
5.1 Informatie voor medewerkers zelf	20
5.2 Bekendheid met en informatie voor studenten	20
5.3 Bekendheid met en informatie voor ouders	21
5.4 Wat kan beter?	22
6 Beschouwingen en aanbevelingen	24
6.1 Beschouwingen	24
6.2 Aanbevelingen	25
Bijlage I Deelnemende scholen	26

Samenvatting

Erasmus+ biedt mensen van alle leeftijden de kans om kennis op te doen of te delen bij organisaties en instellingen in verschillende landen. Het bekendst zijn waarschijnlijk de buitenlandverblijven- en stages voor studenten. In de periode 2018 tot en met 2020 is de impact van het Erasmus+ programma onder mbo- en ho-studenten gemeten door middel van een meerjarige onderzoek. Uit een eerder in dit project verschenen rapport 'Buitenlandervaring voor iedereen?'¹ bleek onder andere dat studenten met en zonder migratieachtergrond een even grote kans hebben om naar het buitenland te gaan. Echter, te weinig mbo-studenten met specifiek een niet-westerse migratieachtergrond² namen deel aan de enquêtes om over deze groep inhoudelijk meer te kunnen zeggen. Om achter de beweegredenen om wel of niet deel te nemen aan het Erasmus+ programma van specifiek deze groep studenten te komen, en daarmee ook iets over de inclusiviteit van het Erasmus+ programma te kunnen zeggen, zijn daarom aanvullend juist deze studenten en hun docenten in het voorliggende onderzoek geïnterviewd over hun (buitenland)ervaringen. Concreet werd in het najaar van 2020 gesproken met twaalf studenten, veertien opleiders (docenten, coördinatoren en/of beleidsmedewerkers) en een ouder.

Uit de interviews blijkt dat deze groep studenten het vaakst naar het buitenland gaat voor een stage of een projectweek/uitwisseling en niet om daar te studeren. De meesten gaan twee tot drie weken weg, vaak samen met een medestudent. Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond gaan vaker naar landen waar hun wortels liggen en waarvan ze eventueel de taal al spreken. Het initiatief voor de reis komt soms vanuit de studenten zelf en soms vanuit de school. De meeste studenten maken gebruik van de Erasmus+ beurs voor het bekostigen van hun buitenlandreis, maar de beurs alleen is meestal niet voldoende. Dit weten de medewerkers van de mbo-instelling, dus zij zorgen ervoor dat studenten tijdig beginnen met sparen. Studenten laten hun buitenlandervaring echter niet afhangen van de Erasmus+ beurs; ze gaan ook naar plekken waarvoor ze geen Erasmusbeurs kunnen krijgen.

Het lijkt in dit onderzoek voor studenten met niet-westerse migratieachtergrond niet moeilijker te zijn om een buitenlandreis te maken dan voor andere studenten. Voor sommigen is het buitenlandverblijf wel lastig, bijvoorbeeld doordat ze last van heimwee hebben; gelukkig heeft bijna iedereen regelmatig contact met familie en docenten. Volgens sommige studenten is het juist gemakkelijker om in het buitenland te zijn, omdat de cultuur van hun eigen achtergrond goed past bij die van de stageplek, of omdat ze al meer gewend zijn aan reizen en verhuizen. Eén student had echter het gevoel zich door haar achtergrond extra te moeten bewijzen op de stageplek. Voor de ouders met een niet-westerse migratieachtergrond is de mogelijkheid voor hun kind om een buitenlandreis te maken vaak nieuw en spannend. Zij horen hier vaak voor het eerst (mondeling) via hun kinderen over. *Het kan dan helpen als de mbo-instelling extra inzet op het informeren en soms overtuigen van deze ouders.*

Door hun buitenlandervaring krijgen studenten een bredere kijk op de wereld, zijn ze zelfstandiger en assertiever en hebben ze een beter zelfbeeld. Ook worden studenten sociaal vaardiger en cultureel sensitiever; opener naar anderen. Bovendien weten ze vaak beter welk werk ze (niet) willen doen en halen ze hun taalvaardigheden op. Een belangrijke constatering is daarnaast dat de meeste studenten geen studievertraging oplopen door hun buitenlandervaring.

-
- 1 Kurver, B., Nas, K., De Korte, K. & Khodaie, A. (2019): Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma onder mbo-studenten. Nijmegen: ResearchNed i.o.v. Erasmus+. (Er zijn twee rapporten onder deze naam verschenen: een voor mbo en een voor ho. Alleen de ondertitels van de rapporten verschillen en duiden aan om welk onderwijstype het gaat.
 - 2 Persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije, of van wie ten minste één ouder in een van deze landen geboren is.

Voordat studenten er echt voor kiezen om naar het buitenland te gaan, maken ze zich soms druk om een aantal zaken. Zo hebben ze vragen over de financiering, het moeten spreken van een andere taal, de omgang met andere culturen, de administratieve rompslop en heimwee. Echter, als studenten hierover praten met docenten en vrienden, blijkt dat deze drempels (samen) overwonnen kunnen worden.

Er lijkt een specifieke groep binnen de doelgroep van dit onderzoek te zijn, voor wie het toch moeilijker is om mee te gaan op buitenlandreis; voor sommige ouders is het niet acceptabel om dochters (alleen) mee te laten gaan naar het buitenland. Daarnaast zien medewerkers nog enkele andere groepen die minder kans hebben een buitenlandervaring op te doen, dus ongeacht of deze studenten wel of niet een migratieachtergrond hebben. Vooral studenten van de lagere opleidingsniveaus (die meer begeleiding nodig hebben), studenten met een 'rugzakje' en studenten met een lagere sociaal economische achtergrond maken minder kans op een buitenlandervaring. *Erasmus+ zou, volgens de geïnterviewde medewerkers, nog beter benut kunnen worden als ook op deze groepen ingezet wordt, bijvoorbeeld met korte buitenlandverblijven en gerichtere financiële ondersteuning. Ook is meer ruimte voor docentenstages, om te begeleiden en goede stageplekken te vinden, een verbeteringsuggestie.*

Om zoveel mogelijk studenten te bereiken die naar het buitenland willen, is *tijdige voorlichting* belangrijk, en wel zo vroeg mogelijk in de opleiding. Daarbij moet duidelijk zijn wat de vele voordelen van een buitenlandervaring zijn (zoals werkervaring), maar moet er ook gezegd worden wat de minder leuke kanten kunnen zijn (heimwee, benodigde financiële voorbereiding). Dit kunnen docenten persoonlijk doen in een les of op een informatiebijeenkomst, het kan via sociale media, e-mail of juist via een fysieke balie op school. Ook kan het helpen als studenten ervaringen van andere studenten horen die al naar het buitenland zijn geweest. De meeste medewerkers krijgen hun informatie over Erasmus+ 'via-via' van collega's of (school)netwerken en weten zo (uiteindelijk) hun weg wel te vinden, al wordt het papierwerk wel voor een deel als onnodig veel ervaren. De meeste studenten worden bij de organisatie van de reis en de aanvraag van de Erasmus+ beurs begeleid door docenten; de een intensiever dan de ander. Studenten weten meestal wel dat de Erasmus+ beurs bestaat, via school of bekenden, maar niet alle studenten wisten toen ze aan hun opleiding begonnen dat ze zelf ook een buitenlandervaring op konden doen. Op school komen studenten in aanraking met het onderwerp via informatiemarkten, intranet, open dagen, presentaties en via persoonlijk gesprekken met bijvoorbeeld docenten.

Kortom, alles overziend blijkt binnen dit onderzoek een buitenlandreis voor de groep studenten met een niet-westerse migratieachtergrond *niet of nauwelijks moeilijker bereikbaar of uitvoerbaar* te zijn dan voor studenten zonder deze achtergrond. Wanneer het gros van de leerlingen een migratieachtergrond heeft, wat in de Randstad vaker speelde, valt er moeilijk een vergelijking te maken tussen studenten met en zonder deze achtergrond. En op de ROC's buiten de Randstad onderscheiden de studenten met een migratieachtergrond zich niet of nauwelijks van de meerderheid met een Nederlandse achtergrond. Wat uit dit onderzoek wel naar voren kwam, is dat het voor meisjes met een islamitische en/of migratieachtergrond moeilijk en soms onmogelijk kan zijn om toestemming te krijgen van hun ouders voor een (zelfstandige) buitenlandreis, met name in de Randstad. Deze groep verdient – net als studenten op mbo-niveau 1 en 2, studenten met een 'rugzakje' en studenten uit een lagere sociaal economische klasse – extra aandacht. Het *verkorten van de minimale reisduur* kan voor al deze groepen een positief effect hebben. Daarnaast valt er mogelijk winst te behalen in de *informatievoorziening*. Medewerkers kunnen gerichter van elkaar leren (delen van 'good practices') en inzetten op de benadering van ouders, zowel via ouderavonden als persoonlijk. Ook *gerichte financiering, het terugbrengen van papierwerk* (met name dubbelingen) en het *verruimen van de mogelijkheden van docenten* kunnen bijdragen aan een nog betere, inclusievere benutting van het Erasmus+-programma.

1 Inleiding en onderzoekopzet

1.1 Aanleiding

Dit rapport is het vierde en laatste dat verschijnt in het kader van het meerjarig onderzoek (mjo) naar de impact en de inclusiviteit van het Erasmus+ programma in mbo en ho. In dit onderzoek is eerder al een rapport verschenen waarin de studentenmobiliteit in het mbo centraal stond: *Buitenlandervaring voor iedereen?*³. Voor die studie werd een afzonderlijke vragenlijst op maat ontwikkeld en afgenomen voor mbo-studenten, omdat deze doelgroep niet alleen qua samenstelling verschilt van de ho-studenten, maar ook wat betreft aard en duur van de periode in het buitenland, hun leefsituatie en de wijze waarop de opleidingen georganiseerd zijn. Dit deel van het mjo gaf een goed beeld van de internationale mobiliteit bij mbo-studenten, en ook daarbinnen van studenten met een migratieachtergrond. Zo bleek bijvoorbeeld dat studenten met en zonder een migratieachtergrond een even grote kans hebben om naar het buitenland te gaan. Echter, desondanks werden nog onvoldoende mbo-studenten met specifiek een niet-westerse migratieachtergrond⁴ bereikt om daar aparte analyses en/of uitspraken over te doen.

Om toch een beter beeld te krijgen in hoeverre het Erasmus+ programma deze doelgroep bereikt en van hun beweegredenen om deel te nemen – en daarmee van de inclusiviteit van het programma – is besloten om een kwalitatief vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een serie interviews. De resultaten van dit vervolgonderzoek vindt u nu in dit rapport.

1.2 Doel en opzet van het onderzoek

Dit onderzoek beoogt meer inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij de deelname van mbo-studenten met een niet-westerse migratieachtergrond aan het E+-programma. Daartoe is niet opnieuw een survey uitgevoerd, maar is in plaats daarvan een serie interviews gehouden. Niet alleen werd gesproken met twaalf studenten uit de doelgroep, maar ook met veertien opleiders (docenten, coördinatoren en/of beleidsmedewerkers) en met een ouder van een student.

De opzet in dit aanvullende onderzoek was niet om kwantitatief en representatief in kaart te brengen wat de achtergronden en overwegingen zijn van de doelgroep, mbo-studenten met een niet-westerse migratieachtergrond. Dat is met een serie gesprekken in deze omvang ook niet mogelijk. Maar wel kunnen de gesprekken juist een meer verdiept beeld geven van de grote variatie aan mogelijke motieven en omstandigheden die een buitenlandreis mogelijk maken of juist verhinderen.

Als onderzoeksmethode is gekozen voor semigestructureerde interviews. Dat houdt in dat er enerzijds gebruik wordt gemaakt van een vaste, vooraf met de opdrachtgever vastgestelde gespreksleidraad met vragen die in ieder geval beantwoord moeten worden. Maar anderzijds staat de volgorde waarin de vragen uit de leidraad worden doorlopen niet vast en de geïnterviewde krijgt alle ruimte om extra toelichting te geven of om zelf onderwerpen aan te snijden.

3 Kurver, B., Nas, K., De Korte, K. & Khodaie, A. (2019): *Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma onder mbo-studenten*. Nijmegen: ResearchNed i.o.v. Erasmus+. (Er zijn twee rapporten onder deze naam verschenen: een voor mbo en een voor ho. Alleen de ondertitels van de rapporten verschillen en duiden aan om welk onderwijstype het gaat.)

4 Persoon met als migratieachtergrond een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije, of van wie ten minste één ouder in een van deze landen geboren is.

1.3 Uitvoering en responsgroep

De interviews vonden plaats in de periode eind september tot medio november 2020. De gesprekken werden online gevoerd, omdat het vanwege de COVID-19 maatregelen niet mogelijk was om op locatie af te spreken. Eén gesprek werd telefonisch gevoerd en de overige via beeldbellen (Teams, Zoom).

De responsgroep bestond uit twaalf (ex-) mbo studenten in de leeftijd van twintig tot en met 26 jaar (gemiddeld genomen 22 jaar oud), met diverse buitenlandervaringen (zie 2.1). Daarnaast is er met een ouder gesproken (samen met het betreffende kind) en zijn er veertien docenten en/of beleidsmedewerkers van diverse mbo-instellingen⁵ verspreid over het land gesproken, die allemaal in meer of mindere mate ervaring hadden met buitenlandreizen. Van de negen vrouwelijke en drie mannelijke studenten die deelnamen, waren er vier reeds afgestudeerd.

De studenten hebben uiteenlopende opleidingen gevolgd^{6,7} op verschillende niveaus⁸. Vijf respondenten hebben aangegeven in Nederland geboren te zijn (de rest is dat niet) en de meesten spreken thuis een mix van talen; ouders zijn afkomstig uit velerlei landen⁹. De meeste studenten wonen nog bij hun ouders.

Van de medewerkers was ongeveer de helft (in elk geval) docent, de andere helft onderwijs- (beleids)medewerker; een aantal van hen had beide petten op¹⁰. Een enkeling werkte (deels) op centraal niveau in de school. De meeste docenten hadden te maken met studenten (redelijk verdeeld over alle niveaus) uit de leerjaren 3 en 4, een aantal ook met eerste- en tweedejaars. Ook de opleidingen¹¹ en vakken¹² waar deze docenten werkzaam in waren, verschilden.

Alle deelnemers werden in eerste instantie benaderd via het netwerk van de opdrachtgever, het Nationaal Agentschap Erasmus Plus (NA). Er vonden 25 gesprekken plaats met in totaal 27 personen (2 dubbelinterviews). Daarvan nam het NA veertien interviews voor zijn rekening (met 9 studenten, 6 opleiders en 1 ouder). De overige elf interviews (3 studenten, 8 docenten) werden afgenomen door onderzoekers van ResearchNed. Vanwege het doel van dit onderzoek werden specifiek alleen studenten benaderd met een niet-westerse migratieachtergrond en opleiders waarvan verwacht werd dat zij enig zicht hebben op de ervaringen van deze doelgroep.

5 Zuid-Holland 4x, Noord-Brabant 3x, Gelderland 2x, Noord-Holland 2x, Overijssel 1x en Flevoland 1x

6 Allround medewerker mode/maatkleding 2x, Handel & ondernemen, International business 2x, Luchtvaart, Onderwijsassistent, Pedagogisch Medewerker, Technicus Engineering, Verpleegkunde, werktuigbouwkunde en Winkel

7 Gelderland 2x, Noord-Brabant 2x, Noord-Holland 2x, Overijssel 1x en Zuid-Holland 5x

8 Niveau 4 5x, Niveau 2 2x, Niveau 3 2x en Niveau 1 1x

9 Angola, Duitsland, Egypte, Ethiopië, Gambia, Marokko, Sint Maarten, Somalië, Syrië & Turkije

10 Coördinatoren internationalisering, beleidsmedewerker onderwijsontwikkeling, medewerker trajectbureau, PBV-adviseurs, projectleider VS, studentbegeleiders et cetera.

11 Verpleegkunde, Administratie, Team dienstverlening Zorg & Welzijn, Pedagogisch werk, Onderwijsassistent, Handel, Food, Lifestyle en Inspecteur leefomgeving,

12 Genoemd zijn; Ziekenhuis, Verstandelijke Gehandicapten zorg, Psychiatrie, Revalidatie, Burgerschap, Internationalisering, E-twinning, Engels en Ondernemend gedrag.

2 Buitenlandverblijf en organisatie

In onderstaande paragrafen gaan we in op de voorbereidingen en kenmerken van de buitenlandervaringen van mbo-studenten, zoals beschreven door de studenten zelf en de verschillende medewerkers.

2.1 Kenmerken buitenlandverblijven

De studenten waarmee is gesproken hebben uiteenlopende buitenlandervaringen. Het merendeel liep stage, bijvoorbeeld in een ziekenhuis, op een basisschool, op een camping of in een autofabriek. Eén student combineerde stage met studeren en twee studenten gingen in het buitenland studeren. Eén respondent ging mee met een groepsreis. Slechts een respondent had nog geen buitenlandervaring, maar wilde dit wel heel graag in de toekomst: *'het is goed voor je ontwikkeling, het is een mooie kans die je krijgt. (...) Je kan zo nog meer contact maken met mensen, dat is leuk want ik ben een sociaal persoon. Ik wil ook de routine doorbreken.'*

Medewerkers schetsen een iets breder beeld voor wat betreft de verdeling tussen individuele- en groepsreizen; de meeste studenten gaan inderdaad tijdens hun buitenlandverblijf¹³ op stage bij bijvoorbeeld een bedrijf of (onderwijs)instelling, maar eveneens een groot deel gaat op buitenlandreis via een projectweek of uitwisseling. Slechts in een paar gevallen wordt aangegeven dat studenten in het buitenland enkel gaan studeren. De gemiddelde verblijfsduur van studenten loopt, volgens de medewerkers, uiteen van zes maanden tot één dag; de grootste groep gaat twee tot drie weken weg. De meeste studenten gaan in hun derde of vierde jaar naar het buitenland, al komt het ook voor dat studenten in het tweede of derde, of soms zelfs eerste jaar gaan. Medewerkers zien wat dit betreft geen onderscheid tussen studenten met of zonder niet-westerse migratieachtergrond, maar zien wel dat deze laatste groep vaker naar landen gaat waar hun wortels liggen en waar ze dus ook vaak de taal al van spreken. Zo geeft een docent aan dat twee studenten een specifieke keuze voor Turkije maakten *'omdat ze daar al bekend mee waren, dat is vertrouwd en veilig.'*

Studenten kozen er vaak bewust voor hun studie of stage in het buitenland te volgen omdat ze specifiek op zoek waren naar een buitenlandervaring, soms naar aanleiding van eigen eerdere buitenlandervaringen of op basis van ervaringen van anderen; twee studenten gingen gezamenlijk twee weken in Parijs studeren, na een positieve eerdere buitenlandervaring van één van hen. Een respondent is uiteindelijk uit enthousiasme meermaals naar het buitenland geweest; de eerste keer verplicht vier weken als student, daarna nog een keer als studentcoach en vervolgens nogmaals voor een stage van zes maanden. Maar de meeste studenten, zo bevestigen de medewerkers, gaan één keer naar het buitenland, maar het komt zeker ook voor dat studenten vaker gaan, bijvoorbeeld op studiereis en op stage. Voor studenten bleek het buitenland vaak een goede optie om een gedegen stageplek te vinden, in één geval zelfs omdat er in Nederland moeilijk een stageplek bemachtigd kon worden voor iemand met een niet-westerse achtergrond. Voor sommige studenten vormde een buitenlandverblijf een mooie invulling van een keuzedeel op school, voor een enkeling was het verplicht vanuit de opleiding.

Iets meer dan de helft van de medewerkers zag dat studenten vaker alleen dan samen naar het buitenland gingen; soms ook in tweetallen. Een respondent geeft daarbij aan dat het soms ook prettiger is, voor zowel studenten zelf als begeleiders, als studenten samen gaan; dat geeft een geruster gevoel en is veel leuker.

¹³ Spanje (Barcelona, Canarische eilanden) 8, Duitsland (Berlijn, Keulen) 7, Engeland (Londen) 4, België (Gent, Antwerpen, Brussel) 4, Finland 3, Voormalige Antillen 2, Malta 2, Frankrijk (Parijs) 2, Ghana 1, Oostenrijk 1, Ierland 1, Turkije 1.

‘Ja, er wordt op Lanzarote bijna geen Engels gepraat, en mijn Spaans was niet zo goed. Ik vond het spannend, dus ik vond het heel erg fijn dat er twee klasgenoten in hetzelfde hotel stage liepen, met wie ik kon praten.’ En zeker bij onverwachte gebeurtenissen is het prettig er niet alleen voor te staan: ‘Een van die klasgenoten was een jongen. Toen er werd ingebroken in het hotel kwam hij elke avond bij mij en mijn andere klasgenoot (ook een meisje) kijken of het goed met ons ging.’

2.2 Organisatie en voorbereiding

Bij de organisatie en voorbereiding van een buitenlandreis was er bij vrijwel alle studenten sprake van een ondersteunende rol van de school bij het aanvragen van de Erasmus+ beurs en het verder organiseren van de reis. Slechts één respondent gaf aan alles zelf geregeld te hebben: *‘School gaf aan dat stage in het buitenland mogelijk was, maar ik moest wel alles zelf regelen: zelf stage regelen, zelf verblijf regelen. Ik heb via google gekeken welke scholen er in de buurt zaten van waar we heen wilden, en toen alle scholen gemaild, samen met een vriendin. We gebruikten een site voor logeerplekken/gastgezinnen om ons verblijf te vinden.’* Andere studenten gaven aan een deel zelf te moeten regelen (bijvoorbeeld huisvesting en reis) en van school - en in sommige gevallen van bemiddelingsbureaus - ondersteuning te ontvangen bij het invullen van papierwerk.

In sommige gevallen lag het initiatief om naar het buitenland te gaan wel bij de studenten, maar werd alles door school en de studenten samen geregeld. In andere gevallen kwam het initiatief echt vanuit de mbo-instellingen zelf en regelden deze ook alles; studenten konden solliciteren op stageplekken, werden gevraagd door hun begeleider of gingen mee op een door de school georganiseerde groepsreis. De medewerkers bevestigen dit beeld deels: zij stellen dat studenten vaak zelf hun buitenlandverblijf organiseren en de medewerkers daarin ondersteunend zijn; hierin leek geen verschil te zitten tussen studenten met en zonder niet-westerse migratieachtergrond. Bij een deel van de mbo-instellingen bleek dat de school het voortouw nam om stages te organiseren voor studenten; groepsreizen worden altijd vanuit school georganiseerd.

2.3 Financiering

Vrijwel alle respondenten gaven aan gebruik te hebben gemaakt van de Erasmus+ beurs, zo zagen ook de medewerkers. Studenten en medewerkers geven aan dat de Erasmusbeurs alleen vaak niet voldoende is. *‘Erasmus levert genoeg op om een ontbijt en slaapplek te regelen. Studenten moeten zelf sparen om lunch en avondeten te betalen. Dat is niet altijd eenvoudig.’* Enkele studenten ontvingen nog een stagevergoeding of een bijdrage van ouders of familie en zetten hun reisproduct¹⁴ en/of DUO-beurs¹⁵ om.

Een deel van de studenten had voor vertrek al geld gespaard uit bijvoorbeeld een bijbaan; medewerkers geven vaak ook al vroeg mee aan studenten dat het verstandig is om alvast wat geld opzij te zetten als ze van plan zijn naar het buitenland te gaan. Medewerkers vullen hier nog op aan dat soms gebruik gemaakt wordt van andere aanvullende bronnen, zoals een vergoeding vanuit school en andere subsidies. Tegelijkertijd merkten de medewerkers op dat het wel of niet kunnen gebruiken van de beurs zeker niet altijd bepalend is voor de keuze van studenten; studenten gaan ook naar plekken waarvoor ze geen Erasmusbeurs kunnen krijgen.

¹⁴ Studenten kunnen hun studentenreisproduct niet gebruiken in het buitenland. In plaats daarvan kunnen ze een overgoeding per maand ontvangen.

¹⁵ Studenten kunnen vaak hun beurs omzetten van thuis- naar uitwonend wanneer ze voor langere tijd naar het buitenland gaan.

Studenten gaven aan dat ze hun boodschappen en eten veelal zelf moesten financieren; iets wat de meesten ook logisch vonden. Een respondent lichtte toe waarom het juist goed is dat het bedrag niet te ruim is. Dat motiveert volgens de student om goed je best te doen en verstandige (financiële) keuzes te maken; *‘Het is zo duur als je het zelf maakt. Voor mijn ouders was het belangrijk dat ik in een goede wijk terecht kwam en dan heb je dus een duurdere kamer.’* Daarnaast is volgens de studenten de nuancering op zijn plaats dat het ook afhankelijk van de locatie is of studenten goed uitkomen met het bedrag; *‘Het was ietsje duurder dan Nederland, dus ik moest wel extra sparen om bijvoorbeeld uit te gaan’* maar ook *‘Nee, het was geen dure reis; Turkije was heel voordelig toen qua wisselkoers, alleen de luxe dingen hebben ons iets gekost.’*

De meeste studenten regelden hun (Erasmus+) beurs in samenwerking met de school; in sommige gevallen regelde de school vrijwel alles en wist de student niet eens dat het geld vanuit Erasmus+ kwam. In de meeste gevallen kregen de studenten vanuit school de formulieren, die eventueel samen met een begeleider werden ingevuld. De afronding (bijvoorbeeld evaluaties) gebeurde meestal ook in samenwerking met de begeleiders van school.

3 Opbrengsten en ervaringen

In dit hoofdstuk kijken we naar hoe de verschillende respondenten achteraf terugkijken op een buitenlandervaring; wat heeft het studenten opgeleverd, hoe was het om in het buitenland te zijn et cetera.

3.1 De opbrengsten van het buitenlandverblijf

Gevraagd naar de opbrengsten van hun buitenlandervaring, zijn de studenten redelijk eensgezind. Zo vinden vrijwel alle studenten dat ze nu een bredere kijk op de wereld hebben en dat ze zelfstandiger (en volwassen) zijn geworden. Studenten leerden voor zichzelf zorgen, bijvoorbeeld door zelf hun boodschappen en de was te doen en te moeten budgetteren. Ook docenten en beleidsmedewerkers geven aan dat de belangrijkste opbrengsten van een buitenlandervaring voor studenten onder persoonlijke vaardigheden vallen. Een docent noemt het een *'mega persoonlijkheidsbuilder'*. Studenten worden zelfstandiger, assertiever, hebben een beter zelfbeeld, zijn flexibeler en worden wereldwijzer. Ook zijn studenten sociaal vaardiger en ze hebben meer vertrouwen in anderen. Daarnaast zijn ze cultureel sensitiever, doen ze interculturele vaardigheden op en staan daarmee meer open voor andere inzichten en attitudes. Het opdoen van bepaalde persoonlijke, sociale en interculturele vaardigheden zijn ook achterliggende doelstellingen voor de medewerkers bij een buitenlandverblijf van studenten. Studenten zelf merken ook dat ze van een buitenlandervaring leren om beter voor zichzelf op te komen, dat ze leren omgaan met tegenslag, gemakkelijker contacten leggen (socialer), gemotiveerder zijn. Daarnaast beseffen ze dat het belangrijk is om hard te werken en je te bekwamen. Eén student gaf aan, gevraagd naar wat het eerste was waar deze aan terugdacht bij de buitenlandervaring: *'dat je iets hebt toegevoegd aan het leven en het (mens)beeld van patiënten; patiënten die op je gesteld zijn geraakt, dat geeft je motivatie.'*

Daarnaast heeft het voor veel studenten ook opgeleverd dat ze beter weten welk werk ze wel en niet willen doen. Een student heeft inmiddels van de reis geleerd graag een eigen bedrijf te willen, en ontdekt waar zijn talent en specialisatie liggen. Nog een groot voordeel van een buitenlandverblijf vinden studenten dat ze leren omgaan met, en kennis opdoen over andere (werk)culturen; dit noemen enkele medewerkers tevens specifiek als doel van een buitenlandverblijf. Een student stelt: *'Ik heb in 1,5 jaar op mijn Nederlandse school niet zoveel geleerd over lassen als in de paar weken die ik in Zweden was.'* Ook gaven zowel studenten als medewerkers aan dat studenten, naast hun vaktechnische kennis, ook hun talenkennis (Engels en Spaans) verbeterden. Wanneer het aankomt op het effect van een buitenlandervaring op studieresultaten, ziet geen van de medewerkers verschillen tussen respondenten met of zonder niet-westerse migratieachtergrond. Het is daarnaast goed om te weten dat studenten geen studieovertraging oplopen wanneer ze naar het buitenland gaan. De respondent die nog niet naar het buitenland is geweest, maar dit wel wil, ziet dit als een mooie kans om nieuwe ervaringen en contacten op te doen en als een mogelijkheid om de routine te doorbreken.

Slechts twee medewerkers gaven aan specifieke doelstellingen voor studenten met een niet-westerse migratieachtergrond te hebben; voor bepaalde groepen vrouwelijke studenten is het nog belangrijker zelfstandigheid te kunnen leren, om te leren op eigen benen te staan. Ook voor studenten met een vluchtelingenachtergrond is het volgens een respondent wellicht extra waardevol om een nieuwe buitenlandervaring op te doen; *'het is heel goed voor de eigenwaarde van de studenten dat ze dit ook mee mogen maken.'*

De meeste studenten geven aan dat ze aan medestudenten die een buitenlandreis overwegen, adviseren om dat zeker te doen. Ze zouden hun 'collega's' daarbij aangeven dat het belangrijk is om je goed en op tijd voor te bereiden, ook financieel gezien. Medewerkers geven daarbij nog aan dat het belangrijk is dat studenten wel intrinsiek gemotiveerd zijn om te gaan; verplichten heeft geen zin.

3.2 Welbevinden tijdens de reis

Met de studenten werd besproken hoe het was om van huis te zijn, en waar zij tegenaan liepen. Enkele studenten stelden dat het toch wel zwaar is dat je vaak in je eentje bent; je hebt soms weinig (directe) steun. Een respondent lichtte toe: *'Het is moeilijk om alleen te zijn als je in een huishouden met acht kinderen bent opgegroeid. Je bent op jezelf aangewezen. Je gaat koffiedates met jezelf houden, je leert alleen te zijn.'*

Er is tevens aan de studenten gevraagd of hun migratieachtergrond het buitenlandverblijf nog gemakkelijker of moeilijker maakte dan voor andere studenten. Ongeveer een kwart van de medewerkers zag hierin geen verschil tussen studenten met of zonder migratieachtergrond. Een deel van de studenten gaf juist aan het makkelijker te hebben, omdat zij bijvoorbeeld al bekend waren met en gewend aan andere culturen; *'Mijn Egyptische achtergrond lag wel dichterbij de Spaanse cultuur. Het heeft me juist geholpen. Omgangsvormen op Lanzarote liggen dicht bij de Egyptische cultuur dan de Nederlandse cultuur.'* Medewerkers gaven ook aan dat studenten met een migratieachtergrond vaker naar een plek gingen waar familie woonde; dat kwam het welbevinden ten goede. Ook gaf een student aan al gewend te zijn aan verhuizen en daarmee ook beter door te hebben wat een geweldige kans het is, omdat het niet per se voor de hand liggend is dat dit kan; dit zien medewerkers overigens ook terug bij bijvoorbeeld Syrische studenten. Deze groep is bovendien al meer gewend aan reizen. Voor twee studenten was het moeilijker om naar het buitenland te gaan, omdat hun ouders geen ervaring hadden met het construct als zodanig.

Ook kan het voorkomen dat studenten een meer negatieve invloed van hun achtergrond ervaren en zich extra moeten bewijzen. Een studente lichtte toe dat ze in Nederland geen stage kon vinden vanwege haar, zoals ze dit zelf noemde, uiterlijke kenmerken. Vanuit de opleiding werd geadviseerd naar Berlijn te gaan: daar was men meer gewend aan diversiteit. Op haar stage in het ziekenhuis kwam ze terecht op een afdeling waar ze eveneens de enige was die 'licht getint' was. Ook gedurende haar stage moest ze zich gevoelsmatig meer bewijzen dan de rest. Daarom besteedde ze (ook) haar vrije tijd aan het opzoeken van termen en ziektebeelden, zodat ze extra goed beslagen ten ijs kwam: *'Het meemaken van discriminatie en racisme op de werkvloer doet wel wat met je; je leert er wel heel veel van.'*

3.3 Contact thuisfront

De meeste studenten ervoeren, in uiteenlopende mate, steun vanuit huis bij hun besluit en in de uitvoering van hun buitenlandreis. Ouders waren direct enthousiast, trots en blij. *'Mijn ouders waren heel trots op mij als hun dochter. Het was een zware tijd, (...) maar ik heb hierdoor zoveel ervaring op kunnen doen. Ik heb mezelf veel beter leren kennen.'* Echter, bij anderen namen ouders in eerste instantie een iets meer afwachtende houding aan. Deze ouders vonden de gang naar het buitenland van hun kinderen zelf ook behoorlijk spannend, mede omdat ze er zelf geen enkele ervaring mee hadden. *'Mijn moeder vond het spannend. Ze zei: het is overal gevaarlijk, maar daar ben ik niet bij je.'* Sommige studenten gaven aan dat de keuze om naar het buitenland te gaan echt hun volledig eigen keuze was, anderen hadden de keuze in overleg met hun ouders gemaakt.

Gedurende hun buitenlandverblijf hielden de meeste studenten veelvuldig contact met familie en vrienden, bijvoorbeeld via videobellen. Vrienden waren nieuwsgierig naar het land en hun ervaringen en ouders waren zo op afstand toch een steun voor studenten. Ook waren de lijntjes met docenten of coördinatoren altijd kort tijdens het buitenlandverblijf. Sommige studenten hadden dagelijks via Whatsapp contact met hun docent, anderen hadden op vaste momenten tussentijdse gesprekken. Bij enkele studenten kwamen ook vrienden of familie op bezoek gedurende het buitenlandverblijf, evenals een docent of begeleider.

Ook vanuit de instelling vindt tijdens de reis vaak begeleiding op afstand plaats en zijn docenten of coördinatoren vrijwel continu bereikbaar via telefoon of whatsapp. *'We konden 24/7 bij onze docent terecht.'* Sommigen zien ook de mogelijkheid om een bezoek te brengen aan de stage locatie.

Na afloop van de buitenlandervaring richt de begeleiding zich voor ongeveer de helft ook nog op de afhandeling van Erasmus+. Daarnaast evalueert ongeveer een kwart samen met de studenten en worden ervaringen, begeleiding en de stageplek besproken. Een docent geeft aan studenten na afloop nog in te zetten voor het motiveren van anderen.

4 Stimuli en drempels om te gaan

Studenten met een niet-westerse migratieachtergrond vormen de centrale doelgroep in dit onderzoek. In dit hoofdstuk gaan we in op de drempels en stimuli voor deze groep om wel of niet naar het buitenland te gaan. Zoals uit het hiernavolgende blijkt, lijkt niet-westerse migratieachtergrond niet de meeste bepalende variabele te zijn die de gang naar het buitenland beïnvloedt.

4.1 Motieven en stimuli

In het voorgaande hoofdstuk bespraken we de diverse opbrengsten van een buitenlandreis, zoals studenten en opleiders dat beschrijven na afloop. Maar met welke motieven of door welke aanleiding studenten vooraf besluiten om te gaan, is minder eenvoudig te antwoorden. Mogelijk is het moeilijk voor betrokkenen om achteraf die uiteindelijke opbrengsten te onderscheiden van de voordelen die men vooraf van de reis verwachtte.

Slechts een student gaf heel duidelijk het vooraf gestelde doel van de reis aan: contact maken met mensen, de taal leren, routine doorbreken en werken aan je cv. Opvallend genoeg is dit ook precies de student die heel graag naar het buitenland wil, maar nog niet is geweest. Voor een andere student was de aanleiding om een andere reden helder, want de reis was nu eenmaal verplicht in de opleiding: *'Het moest van school.'* Een derde student gaf nog enigszins een specifieke reden: hij wilde graag eens zelfstandig zonder ouders naar het land waar zijn familie vandaan komt.

De overige studenten – meer dan de helft dus – zijn min of meer in twee groepen te verdelen. Het ene deel houdt het erop dat zij graag de 'ervaring' wilden meemaken van het op reis gaan en daar van leren – in een enkel geval aangemoedigd door vrienden of een studiecoach. *'De ervaring van op reis te kunnen gaan: die kans krijg ik niet zo snel, dus die moest ik nemen.'* En de rest geeft eenvoudig aan 'altijd al' naar het buitenland te hebben gewild.

Gevraagd of hun achtergrond nog een rol speelde in de keuze naar het buitenland te gaan, gaven drie respondenten aan dat dit wel een positieve invloed had: men was in dat geval al bekend met de taal en cultuur in het gekozen land. Een respondent deelt: *'Ja, een deel van mijn roots ligt in Turkije, dus dat speelde wel mee.'* Een andere student stelt: *'Het is gemakkelijker. Ik kan met iedereen en wil iedereen accepteren. Ik vind niet veel dingen uit andere culturen gek.'*

4.2 Drempels

In tegenstelling tot motieven of stimuli, zijn drempels om te kiezen voor een buitenlandreis wel veelvuldig genoemd in de interviews.

Geld

Geld was voor een deel van de respondenten duidelijk een zorgpunt en daarmee een drempel. Het was daarom van groot belang dat studenten al vroeg in de overweging werden geïnformeerd dat er financiering beschikbaar was – de Erasmus+ beurs – voor reis en verblijfkosten. Of deze beurs volstaat is onder andere afhankelijk van de reisbestemming. Een verblijf in bijvoorbeeld een Scandinavisch land is aanmerkelijk duurder dan in Nederland, terwijl andere landen zoals Turkije juist goedkoper zijn. En de bewuste keuze om in een grote metropool huisvesting te zoeken in een betere wijk, om de ouders gerust te stellen, impliceert wel een aanzienlijke investering. Zulke keuzes vragen niet alleen om een beurs, maar ook een langdurige voorbereiding waarin zorgvuldig wordt gewerkt en gespaard om de buitenlandreis te kunnen bekostigen. De financiële voorbereiding gaat ook niet altijd goed: *‘Praten over financiën vindt men in Nederland lastig, en er overzicht van hebben vinden ze lastig. Een student kwam er een keer pas in het buitenland tijdens de stage achter dat er meer geld nodig was. Toen is E+ toelage opgeschroefd.’* Voor vier respondenten speelde geld juist geen enkele rol; zij konden alle kosten dekken uit de Erasmusbeurs.

Vreemde taal

De vreemde taal die in het buitenland wordt gesproken kan eveneens een drempel zijn voor studenten om naar het buitenland te gaan. Juist voor studenten met een migratieachtergrond is het daarom vaak aantrekkelijk om bij hun buitenlandreis te kiezen voor het land waar zij zelf of hun familie vandaan komen en waar zij vaak de zelf de taal van spreken. Zo is Turkije vaak een favoriete bestemming voor studenten in deze doelgroep. Het kan echter verkeren: een student die vanwege de vertrouwde taal en cultuur naar Turkije ging voor een stage in de toerismesector, kreeg daar juist dagelijks te maken met gasten uit andere landen en dus toch met andere talen en culturen – wat overigens een prima leerervaring bleek. En ook merkt een opleider op: *‘Studenten met een migratieachtergrond onderschatten wel eens hoe goed zij de taal van het land van hun vader of moeder beheersen: bijvoorbeeld in vaktechnische taal schieten zij dan toch tekort.’*

Andere studenten maken het zichzelf niet gemakkelijk en nemen soms wel een jaar lang extra taallessen als voorbereiding. En weer andere studenten kiezen een land waar zij met Engels uit de voeten kunnen: *‘Mijn Engels is goed genoeg om in Zweden te kunnen werken. Pas toen ik voor de derde keer naar Zweden ging heb ik een aantal weken Zweedse les gehad.’*

Omgang met andere culturen

Naar een ander land reizen met een andere cultuur kan behoorlijk spannend zijn voor studenten. *‘Ja, het is in het begin sowieso wel eng voor de studenten. Je gaat naar een plek waar je niks weet. Er wordt van je verwacht dat je veemden aanspreekt. Het is in het begin eng maar zodra ze er zijn en het gewoon gaan doen, zien ze dat er weinig verschil is tussen hun eigen omgeving en daar.’*

Het kunnen omgaan met andere talen en culturen kan overigens voor sommige studenten juist een eitje lijken in vergelijking met hun eerdere ervaringen. Zo vertelt een student dat zij als vluchteling zonder papieren via tien verschillende landen uiteindelijk naar Nederland is gekomen: *‘Hoe moeilijk kan een buitenlandreis voor mijn studie dan nog zijn?’*

Administratie

De administratie rondom de buitenlandervaring noemen studenten niet echt als drempel in de keuze om te gaan, maar wel dat het heel veel werk was. Het papierwerk is waarschijnlijk het vaakst genoemde nadeel door studenten en door medewerkers. Er wordt genoemd dat de formulieren ingewikkeld zijn: *'De school regelt dit, studenten hoeven niets zelf aan te vragen. Studenten zouden dit ook niet snappen.'* Ook zijn er veel dubbelingen, bijvoorbeeld tussen de learning agreement en de praktijkovereenkomst. Er zijn voorwaarden zoals de vele stage-uren en opdrachten waaraan ze daar moeten voldoen. Daarnaast leverde het papierwerk enkele studenten toch wel regelstress op. Gelukkig kregen de meeste studenten, zoals eerder opgemerkt, hier hulp bij van school. De medewerkers geven aan dat het goed is om in te zetten op meer gebruikersgemak en een en ander in kleine stappen (bijvoorbeeld via internationalisation at home) aan te bieden.

Overige drempels

Ten slotte vinden veel studenten het erg spannend om – voor het eerst – alleen op reis en naar het buitenland te gaan, en zijn zij bang voor heimwee. Anderen die samen gaan zien er juist tegenop een kamer te moeten delen met iemand die ze niet (goed) kennen: *'Ik had liever met een vriend samengewoond of mijn eigen plek gehad.'* Ook maken zij zich wel eens zorgen om de veiligheid in het buitenland. En ook vrezen studenten vaak, in het geval van de langere buitenlandreizen, dat zij hierdoor studievertraging op zullen lopen.

Het is ook mogelijk dat drempels voor een buitenlandreis niet altijd kenbaar worden gemaakt. Een student met Turkse achtergrond vertelt: *'Als andere leerlingen met mijn achtergrond niet meegaan dan zullen ze de ware reden door schaamte vaak niet zeggen. Gebrek aan geld kan leiden tot schaamte, maar ook de weigering van de ouders om toestemming te geven kan schaamte opleveren. Ze zullen dan een andere smoes verzinnen.'* Die laatstgenoemde reden, weigering van de ouders om hun kind op reis te laten gaan, kan een belangrijke drempel zijn en bespreken we uitgebreid in de volgende paragraaf.

4.3 Kwetsbare groepen

De meningen verschillen nogal tussen de medewerkers over de vraag of er wel verschil is tussen studenten met en zonder migratieachtergrond in de kansen om voor hun studie naar het buitenland te gaan. Twee docenten aan ROC's in de Randstad merken op dat zij eigenlijk alleen maar studenten hebben met een migratieachtergrond, dus dan heeft het weinig zin om over verschillen in kansen of benadering te praten. Omgekeerd geven sommige medewerkers buiten de Randstad juist aan dat zij slechts enkele studenten op school hebben met een migratieachtergrond, en zij zien juist evenmin relevante verschillen in mogelijkheden.

Als er wel verschillen worden gesignaleerd, heeft dat vooral te maken met de mate waarin het voor de ouders van de studenten met een migratieachtergrond acceptabel is dat hun kinderen naar het buitenland gaan. Een student stelt: *'Studenten met andere achtergronden mogen niet vanwege hun ouders. Je ziet niet veel buitenlandse studenten die naar het buitenland gaan. Hun ouders vinden het geen goed idee. De studenten willen het dan zelf wel, maar het mag niet van hun ouders.'* Dit beeld wordt bevestigd door meerdere medewerkers. Zij geven aan dat met name vrouwelijke studenten in sommige gevallen niet (alleen) mee naar het buitenland mogen. *'Alleen al voor een uitje naar de Efteling moet er een extra brief aan sommige ouders gestuurd worden om extra te motiveren wat er op zo'n dag gedaan wordt, om de ouders ervan te overtuigen dat hun kind mee mag gaan. Dat zal voor zoiets als een buitenlandstage helemaal het geval zijn.'*

Een studente die wel op reis mocht vertelt: *‘Vroeger was het meer taboe: meisjes gaan pas het huis uit als ze gaan trouwen. Het is nu wel normaler voor de jonge generatie, maar voor de oude generatie niet. Mijn ouders hebben mij altijd gesteund in alles wat van toegevoegde waarde was voor mijn studie. Maar ik kan me heel goed voorstellen dat het in andere huishoudens heel erg moeilijk kan zijn.’* En een docent zegt: *‘Absoluut, absoluut. Ik heb er nog nooit eentje met een hoofddoek meegekregen; dat is niet te doen. Die meiden mogen niet mee’*. Daarom wordt vaak door de school extra moeite gedaan om ouders te betrekken bij de voorlichting over buitenlandreizen, en is soms gerichte input vanuit school nodig (en mogelijk) om ouders te overtuigen van het nut van een buitenlandervaring en om ze ervan te overtuigen dat dit veilig is (zie ook 5.3).

Hoewel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond de centrale doelgroep zijn in dit onderzoek en in de interviews, wijzen meerdere medewerkers juist op andere doelgroepen die minder kans hebben om een buitenlandervaring op te doen. Vooral noemen zij de studenten van de lagere opleidingsniveaus (die meer begeleiding nodig hebben), studenten met ‘een rugzakje’ en studenten met een lagere sociaal economische achtergrond. De mogelijkheden voor deze groepen worden soms nog onderbenut, zo stelt een respondent.

Over de vraag of Erasmus+ op dit moment goed benut wordt, verschillen de meningen van de medewerkers eveneens. De meesten zijn van mening dat de (meeste) mogelijkheden van Erasmus+ benut worden, al ziet men altijd ruimte om een nog grotere groep te bereiken: een respondent geeft als doelstelling te hebben dat elke student een buitenlandervaring heeft. Er zijn ook respondenten die aangeven dat de mogelijkheden niet tot matig goed benut worden. Zo is een medewerker van mening dat een te groot deel van de beschikbare gelden gebruikt wordt om enkele studenten langere tijd op pad te sturen, in plaats van meerdere studenten voor kortere tijd. Bovendien zou kortere tijd weggaan voor bepaalde studenten een buitenlandervaring beter behapbaar maken. Twee medewerkers geven aan dat Erasmus+ nog te beperkt op specifiek mbo-studenten als doelgroep wordt ingezet. Dit komt deels omdat de informatie van Erasmus+ door deze groep als (praktisch) ontoegankelijk wordt ervaren. Medewerkers hebben hier echter steeds meer aandacht voor; zo maken ze als het ware een vertaalslag voor studenten om de mogelijkheden van Erasmus+ duidelijker te maken.

Op de vraag of er bepaalde groepen zijn die meer moeite hebben met specifiek het aanvragen van een Erasmus+ beurs, antwoordt ongeveer de helft dat dit niet het geval is (omdat de formulieren voor iedereen even lastig zijn), geeft ongeveer een kwart aan dat dit wellicht het geval is en stelt een zelfde deel dat het inderdaad moeilijker is voor sommige groepen. Heel specifiek wordt op deze vraag niet ingegaan, maar aangegeven wordt wel dat het voor studenten met een ‘rugzakje’ moeilijker kan zijn om (onderdelen van) de buitenlandervaring te regelen, bijvoorbeeld omdat ze taalachterstanden hebben waardoor het moeilijker is om bedrijven aan te schrijven. Ook kan het voor bepaalde groepen moeilijker zijn het financiële plaatje, inclusief de aanvraag van de beurs, compleet te krijgen.

Vier medewerkers gaven expliciet aan dat ze Erasmus+ niet gebruiken om hun inclusiedoelstellingen te bereiken; gelden van Erasmus+ worden dan niet ingezet om inclusiedoelstellingen naar diversiteit (alsnog) te behalen. Twee anderen medewerkers geven aan dit juist in de volle breedte te doen: niet alleen naar migratieachtergrond, maar bijvoorbeeld ook naar niveau en handicap.

4.4 Wat kan beter?

Wat het volgens studenten eenvoudiger kan maken om naar het buitenland te gaan, is zorgen voor goede (tijdige) voorlichting. Medewerkers onderschrijven dit: het is belangrijk zo enthousiast mogelijk en zo vroeg mogelijk (in de opleiding en zelfs al in het vo) te informeren over de mogelijkheden. Daarbij vinden studenten het belangrijk om erop te wijzen dat je je kansen op de arbeidsmarkt vergroot met een buitenlandverblijf en dat je er heel veel van leert.

Ook vinden studenten het van belang om te wijzen op een goede voorbereiding en kunnen mbo-instellingen daarmee helpen door bijvoorbeeld het aanbieden van checklists en het wijzen op de mindere kanten van een buitenlandreis. *'Je moet niet alleen maar een rooskleurig beeld geven. Het is ook hard werken en je moet je goed voorbereiden.'* Ook is het voor studenten belangrijk om te weten dat ze geen achterstand oplopen als ze naar het buitenland gaan. Studenten en medewerkers zijn het erover eens dat het goed is om te benadrukken dat er geen financiële belemmeringen zijn om mee te gaan, waarbij de tweede groep aangeeft dat dit eventueel ondersteund moet worden door de inzet van extra middelen. Daarnaast zijn persoonlijke aandacht en goede begeleiding hierbij belangrijk.

Een student geeft nog aan dat het goed is om de taal al voor vertrek te leren. Twee respondenten zijn overigens van mening dat het niet (nog) makkelijker gemaakt kan worden om weg te gaan.

Aan de medewerkers werd een serie ideeën en activiteiten voorgelegd die mogelijk bij kunnen dragen aan het stimuleren van inclusieve mobiliteit met Erasmus+. Waar de meeste respondenten enthousiast over waren, was het idee om ook korte termijn buitenlandverblijven (minder dan twee weken) of stages mogelijk te maken. *'Als de mogelijkheid er komt dat een reis korter dan twee weken is en toch gefinancierd wordt, dus twee-of driedaags, zouden heel veel opleidingen er voor open staan om zo een trip naar het buitenland te maken.'* Financiering van kortere reizen zou een en ander volgens de respondenten absoluut inclusiever maken, met name gelet op de niveaus 1 en 2. Ook scholen in de grensregio's lijkt het interessant om met kortere verblijven Euregionalere samenwerking mogelijk te maken. En ook zouden specifiek de vrouwelijke studenten met een migratieachtergrond, die van hun ouders niet mee mogen met een langere reis, betere kansen krijgen op een buitenlandervaring.

Het aanbieden van gerichte extra financiële ondersteuning voor studenten die dat nodig hebben, is ook een belangrijk middel om het verschil te maken. Financiën kunnen voor studenten een onneembare hindernis zijn. Zo kan het zelf moeten betalen van eten en drinken nu eenmaal te duur zijn voor sommige studenten, en zeker in bepaalde landen. Op enkele mbo-instellingen worden hier al potjes voor aangesproken. Tegelijkertijd levert het waarschijnlijk ook weer meer regeldruk op om met meer potjes te gaan werken. Gerichte extra financiële ondersteuning kan ook helpen om internationalisering inclusiever te maken: *'Daar ben ik absoluut voor! Binnen onze school hebben we daar al beleid in. Ik heb het ooit voor een rolstoel-student geprobeerd, daar kwamen zoveel kosten bij. En die moet ook gewoon kunnen!'*

De docentenstage mag nu niet gebruikt worden om ook studenten op locatie te bezoeken. Toch zou dit een goed middel zijn om meer en betere stageplekken te vinden. Om meer inclusief te zijn op alle niveaus, zou het mogelijk ook helpen als er meer ruimte is voor begeleiding om mee te gaan: op sommige niveaus is dat noodzakelijk. Dit kost echter tijd (die docenten vaak niet hebben) en geld.

5 Bekendheid en informatie buitenlandreizen en Erasmus+

5.1 Informatie voor medewerkers zelf

De docenten en beleidsmedewerkers weten zelf vaak de informatie over mogelijkheden voor een buitenlandreis wel te vinden. Meestal gaat het dan om bronnen binnen de school; slechts een minderheid van de medewerkers lijkt zich rechtstreeks bij Erasmus+ te informeren. Medewerkers weten waar informatie staat (bijv. op het docentenportal) of bij welke (oud)collega ze terecht kunnen. *‘Ik kom veel te weten vanuit de MBO Raad (voor coördinatoren internationalisering), sessies vanuit Erasmus+ en ons eigen strategisch netwerk met zeven andere mbo-instellingen.’* Ook worden er nieuwsbrieven gestuurd, is het een thema in teamoverleggen en is er contact tussen diverse coördinatoren internationalisering. Ook wordt een workshop door Erasmus+ genoemd. Enkele respondenten geven aan dat de informatievoorziening voor docenten op hun school nog lang niet op peil is, maar wel in ontwikkeling.

De administratieve voorbereiding van een buitenlandverblijf is volgens ongeveer een kwart van de respondenten ontoegankelijk, te veel papierwerk. *‘Het is best veel papierwerk. Er zit veel dubbeling in, bijvoorbeeld tussen de learning agreement en de praktijkovereenkomst. het kan dus wel wat efficiënter en daarmee ook makkelijker voor de student.’* Die voorbereiding gebeurt dan ook veelal door de coördinatoren zelf, al leeft ook de wens om het eigenaarschap meer bij de studenten zelf te leggen. In sommige gevallen is er nog extra ondersteuning nodig in de voorbereiding (bijv. omtrent verblijfsvergunningen), maar de meeste respondenten zien ook hier geen verschil tussen de groep met niet-westerse migratieachtergrond en de groep zonder.

De respondenten waren allemaal bekend met het bestaan van de Erasmus+ beurs. Een deel wist dit uit eigen ervaringen, de ander heeft zichzelf actief geïnformeerd bij (oud)collega's. Meer informatie over de mogelijkheden haalde men verder op via eigen netwerken, de MBO Raad, de SBB¹⁶, via de website van Erasmus+ en uit ervaringen van terugkerende studenten.

Ook is er binnen (in elk geval) twee instellingen een magazine om collega's bekend te maken met de mogelijkheden. Daarin worden door en voor collega's (buitenland)ervaringen gedeeld, bijvoorbeeld verslagen van onderzoeksreizen in het buitenland. Op een andere instelling wordt er een handleiding in de vorm van een magazine ingezet om studenten voor te lichten over buitenlandervaringen.

5.2 Bekendheid met en informatie voor studenten

Acht studenten waren al vroeg bekend met de mogelijkheid een buitenlandervaring op te kunnen doen gedurende hun studie, maar drie studenten waren hier, in eerste instantie, niet bekend mee. *‘Nee, ik wist niet dat het kon tot een vriend van me was gegaan en ik individueel werd benaderd door mijn begeleider.’* De meesten van hen hadden van een docent of coördinator (persoonlijk) iets gehoord over de mogelijkheid naar het buitenland te gaan, een groot deel had er ook al van gehoord op een open dag of informatiemarkt. Drie respondenten hadden via vrienden, familie of medestudenten gehoord dat de mogelijkheid bestond.

¹⁶ Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven

Ook de mogelijkheid om een Erasmus+ beurs aan te vragen werd de meeste studenten via een docent, coördinator, of via een bijeenkomst bekend. Een respondent hoorde erover via een familielid, bij een ander werd dit al in de inburgeringscursus genoemd. De respondenten hebben weinig beeld van de bruikbaarheid en kwaliteit van de informatie van Erasmus+, omdat ze hun informatie krijgen en hun voorbereidingen regelen via de school. Slechts een student heeft zelf informatie via Erasmus+ (website) gezocht en vond dit onduidelijk).

De meerderheid van de medewerkers vindt de informatievoorziening voor studenten op orde, voor alle groepen studenten, maar het aanbod is hier en daar ook nog wel in ontwikkeling. Als voorbeeld van de informatie voor studenten wordt genoemd dat er presentaties worden gegeven door ervaringsdeskundigen (studenten). Hierbij heeft men het idee dat het de groep studenten met niet-westerse migratiegrond extra motiveert wanneer dit een peer is.

Het grootste deel van de medewerkers geeft aan dat zij (of hun daarvoor aangewezen collega's) hun studenten (intensief) begeleiden bij het aanvragen van een Erasmus+ beurs. Formulieren liggen klaar en worden samen ingevuld. Een enkele respondent geeft aan slechts te begeleiden wanneer er vragen zijn. Er wordt door ongeveer een kwart van de respondenten aangegeven dat er meer algemene informatie-bijeenkomsten zijn (presentaties, stagemarkten, open dagen) waarop de mogelijkheden voor de Erasmus+ beurs benadrukt worden. Een gelijk deel geeft aan gebruik te maken van intranet-achtige informatie-kanalen. Daarnaast wordt informatie vaker mondeling overgedragen, in een persoonlijk gesprek of in een les. Twee respondenten geven aan dat ze geen informatie specifiek over de Erasmus+ beurs verstrekken, omdat dit te ingewikkeld is. De informatie die gegeven wordt, verschilt vaak per situatie; bij de informatiebijeenkomsten wordt met name algemene informatie verstrekt. In kleinere gezelschappen of bij specifieke vragen wordt vervolgens ingegaan op details over de voorbereiding, bijvoorbeeld hoe studenten een stageplek kunnen vinden, hoe ze huisvesting moeten regelen, hoe het werkt met contracten, zorgverzekering en overige kosten. Ongeveer een kwart van de medewerkers heeft hiervoor een handboek en of checklists beschikbaar.

5.3 Bekendheid met en informatie voor ouders

De meeste ouders horen (mondeling) via hun kinderen dat de mogelijkheid bestaat om, met een beurs, naar het buitenland te gaan. Dit werd vervolgens vaak aangevuld met informatie van een begeleider vanuit de onderwijsinstelling. Zo gaf de ouder van een respondent aan telefonisch contact te hebben gehad met school: *'Dat maakte alles duidelijk, vooral over veiligheid.'* Ook werd er door mbo-instellingen gerichte informatie verspreid en werden er informatieavonden georganiseerd, juist ook voor ouders. Eén coördinator benadrukt dat de informatie over buitenlandreizen het beste kan worden gegeven op een algemene informatieavond voor alle ouders, zodat duidelijk wordt dat het normaal is en onderdeel van de studie. Een andere coördinator vindt dat juist niet: *'Een algemene ouderavond is wel een leuk idee, maar ouders van bepaalde groepen studenten komen toch niet. Het ligt aan de opleiding hoe betrokken ouders zijn. Het gericht ouders opzoeken als studenten graag naar het buitenland willen, maar de ouders nog niet akkoord zijn, dát is het maatwerk dat nodig is. Goede begeleiding kan ouders dan over de streep trekken.'* Een respondent gaf aan dat de studenten zelf folders van hun activiteiten voor de ouders maakten en dat ze een informatieavond organiseerden waarbij de studenten presentaties over de buitenlandplannen gaven en er ruimte was voor vragen. De site van Erasmus+ werd door een respondent gebruikt. In geval van een respondent hebben de ouders geen informatie over Erasmus+ gehad.

Overigens hoeven het niet alleen ouders te zijn, maar kunnen meer familieleden een rol spelen als (vrouwelijke) studenten met een migratieachtergrond naar het buitenland willen: *‘Dat bijvoorbeeld ook de broer een afspraak wil met het ISB om te controleren of de accommodatie bijvoorbeeld aan bepaalde eisen voldoet. En dat gesprek voer je dan, want anders is het einde verhaal. Het is waarschijnlijk gewoon dezelfde toelichting, maar dat is prima.’*

5.4 Wat kan beter?

Voor studenten

Alle studenten kregen een aantal suggesties voorgelegd voor het beter kunnen bereiken van studenten met informatie over buitenlandreizen en Erasmus+. Daar kwam niet unaniem een voorkeur uit naar voren. Voorlichting door (stage)docenten of iemand van Erasmus+, zowel persoonlijk als op een informatie-bijeenkomst, werd het meest genoemd. Dit zou dan al vroeg (in de schoolcarrière) moeten gebeuren. Via sociale media informatie aanbieden leek twee studenten zinvol, maar een student ook juist helemaal niet. Een balie of vaste (fysieke) plek in school waar informatie op te halen was, leek twee respondenten een goed idee. Daarnaast werden nog het inzetten van ervaringsdeskundigen, via e-mail en via websites (omdat deze eenvoudig te vertalen zijn) genoemd.

De beste optie volgens de medewerkers om buitenlandreizen onder de aandacht te brengen, is het organiseren van informatiesessies op de onderwijsinstelling. Het zou ook goed zijn als dit af en toe direct vanuit of met hulp van Erasmus+ zou gebeuren. Met zulke bijeenkomsten zouden eventueel ook ouders bereikt kunnen worden.

Veel medewerkers hebben ook goede verwachtingen van het aanstellen van ‘mobility ambassadors’. Tegelijkertijd is dit lastig te organiseren, omdat studenten vaak aan het einde van hun studie naar het buitenland gaan of daarna enkel nog een druk laatste jaar volgen. Wel zijn respondenten ervan overtuigd dat ervaringen van peers zeer motiverend zullen werken. *‘Het helpt zeker als de student ambassadors ook een migratieachtergrond hebben. Wat ook nog een goed idee is: mobility parent ambassadors.’*

De meningen van medewerkers zijn verdeeld over het inzetten van sociale media, zoals Instagram en TikTok, en over het gebruik van het intranet van mbo-instellingen. Sommigen lijkt dit het proberen waard, maar iemand anders stelt dat studenten niet geïnteresseerd zijn om dit type informatie via sociale media te verkrijgen en een ander stelt dat er juist niemand nog op het intranet van de onderwijsinstelling kijkt.

Papieren marketing, via brochures en flyers, vinden de meeste studenten en medewerkers niet meer zo relevant – alleen posters zouden volgens enkelen nog zinvol kunnen zijn. Vlogs of podcast daarentegen, lijken een respondent betere methoden. Ook nieuwsbrieven en e-mails zijn volgens de medewerkers achterhaald wanneer het aankomt op het bereiken van studenten; die lezen ze vaak niet. Voor veel van deze informatiekkanalen geldt, zo stelt een respondent, dat ze ingezet kunnen worden als ‘waakvlam’. Het helpt om toch weer even kort de aandacht op de buitenlandervaring te richten, met name als studenten hier al iets vanaf weten. Een andere algemene opmerking bij de inzet van deze informatiekkanalen, is dat het belangrijk is dat iedere student zich kan herkennen in het geschetste beeld; dus niet enkel blonde studentes aan het woord laten, maar verschillende verhalen en geluiden laten horen.

Een medewerker pleitte krachtig voor het bezigen van begrijpelijke taal, zodat Erasmus+ beter toegankelijk wordt voor studenten in niveaus 1 en 2. Studenten moeten begrijpen waar ze voor tekenen; nu is zelfs de evaluatie voor sommigen al erg ingewikkeld. Daarnaast moet de informatie in meerdere talen beschikbaar zijn, ook voor ouders.

Ook is er nu, voor zowel studenten als coördinatoren, veel ogenschijnlijk onnodig papierwerk. De learning agreements vindt men vaak te uitgebreid en er is sprake van dubbelingen. Een andere respondent benadrukt dat het belangrijk is om ervoor te zorgen dat coördinatoren en docenten bekend zijn met de mogelijkheden voor mensen met een beperking; nu is dat nog te onbekend. Een teveel aan regels wordt trouwens niet alleen aan Erasmus+ geweten. Vaak worden ook vanuit het onderwijsinstellingsmanagement eisen gesteld die voor Erasmus+ niet relevant zijn. De mogelijkheden van Erasmus+ zijn er dan eigenlijk wel, maar de school zorgt voor vertraging, wil meer dan nodig is, en maakt het te moeilijk. Het is soms moeilijk voor de docent om de juiste informatie te krijgen.

Docententrainingen zouden volgens meerdere respondenten zinvol kunnen zijn: docenten moeten enthousiast zijn om een vliegwieleffect te kunnen bereiken. Sowieso is een (school)breed draagvlak creëren belangrijk, zodat iedereen bekend is met alle mogelijkheden en er alert op is. *'Internationalisation at home is leuk bedacht, maar is toch echt iets heel anders dan wonen, werken en leven in een ander land.'*

Voor ouders

Aan de studenten is gevraagd hoe zij dachten dat ouders het best geïnformeerd kunnen worden over de mogelijkheden tot een buitenlandervaring en gebruikmaking van de Erasmus+ beurs. Een brief vanuit school sturen met de mogelijkheden lijkt twee respondenten zinvol, evenals een informatieavond organiseren en informatie op de website zetten. Ook een gesprek met (een begeleider van) de onderwijsinstelling lijkt een respondent zinvol, evenals een formulier met informatie.

Het gros van de medewerkers is voorstander van het gericht aanbieden van informatie speciaal voor (alle) ouders en of verzorgers, zeker voor de groep studenten met niet-westerse migratieachtergrond. Het is van alle mogelijke stimulerende acties de op een-na populairste maatregel, al zit niet iedereen op een lijn. Een groot deel van de respondenten is er echter van overtuigd dat goede begeleiding de ouders van studenten over de streep kan trekken hun kinderen toch mee te laten gaan.

6 Beschouwingen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geven wij geen samenvatting van het volledige onderzoek; daarvoor verwijzen wij graag naar de managementsamenvatting voorin dit rapport. Wel nemen we een aantal belangrijke bevindingen door die het meest direct aansluiten bij de hoofdvragen in dit onderzoek: welke factoren spelen een rol bij de deelname van mbo-studenten met een niet-westerse migratieachtergrond aan het Erasmus+ programma, en hoe kan het programma deze studenten nog beter bereiken? Vervolgens komen we tot een aantal aanbevelingen.

6.1 Beschouwingen

Allereerst de drempels die een rol kunnen spelen in de belangstelling en het besluit van studenten om een buitenlandreis te gaan maken. Die drempels zijn in de eerste plaats zorgen om de kosten van een buitenlandreis. In dat licht is het goed nieuws dat studenten al vroeg geïnformeerd kunnen worden over de beschikbaarheid van een Erasmusbeurs. Daarnaast kunnen studenten opzien tegen het moeten spreken en verstaan van een vreemde taal, en vinden zij het vaak erg spannend om alleen op reis te gaan en zijn zij bang voor heimwee. Over het vele papierwerk rond de buitenlandreis wordt ook wel geklaagd, maar dit speelt pas als het besluit al genomen is en de reis wordt voorbereid. In die zin vormt dit dus geen drempel om voor de reis te kiezen.

Wat betreft de kernvraag – of een buitenlandreis voor studenten met een niet-westerse migratieachtergrond moeilijker bereikbaar en uitvoerbaar is – luidt de conclusie dat er in de interviews niet of nauwelijks verschillen werden gevonden tussen studenten met en zonder migratieachtergrond. In de Randstad was het beeld met name dat het gros van de studenten een migratieachtergrond heeft, en er daardoor moeilijk een vergelijking viel te maken. In de ROC's buiten de Randstad waren er juist weinig studenten met een migratieachtergrond, en deze onderscheidden zich daar niet van de meerderheid met Nederlandse achtergrond met betrekking tot kansen en interesse in een buitenlandverblijf. In bepaalde opzichten bleek het maken van een buitenlandreis zelfs gemakkelijker voor studenten van niet-westerse komaf: sommigen zoeken het land op waar de wortels van hun familie liggen en waar zij ook de taal al spreken, vluchtelingstudenten hebben in hun reis naar Nederland al ruim ervaring opgedaan met het doorkruisen van landen met onbekende talen en culturen, en ook geven sommige studenten aan dat culturen in verre landen voor hen minder anders aanvoelen en verschillen dan de Nederlandse cultuur.

Er is één belangrijke uitzondering op de voorgaande constatering, die in diverse gesprekken met studenten en medewerkers naar voren werd gebracht: voor meisjes met een islamitische en/of migratieachtergrond kan het moeilijk en soms onmogelijk zijn om van hun ouders toestemming te krijgen voor een (zelfstandige) buitenlandreis. Daarbij lijkt zich ook – voor zover dat op basis van 25 interviews geconcludeerd mag worden – een duidelijk verschil voor te doen tussen studenten in grootstedelijke gebieden c.q. de Randstad met grotere gemeenschappen met een gezamenlijke culturele achtergrond, en studenten daarbuiten. In de grootstedelijke gebieden lijkt er onder de ouders vaker sprake van het vasthouden aan traditionele culturele normen over wat meisjes wel en niet is toegestaan, terwijl bij de studenten die op hun school en in hun omgeving een minderheid vormen de ouders vaker hun dochter lijken te steunen en aan te moedigen in hun ambities en initiatieven om zelfstandig naar het buitenland te gaan.

Gevraagd naar doelgroepen die minder kansen hebben op een buitenlandverblijf kwamen in dit onderzoek niet de studenten met een niet-westerse migratieachtergrond naar voren (met uitzondering van meisjes!), maar werden telkens heel andere kwetsbare groepen genoemd. Een belangrijke aandachtsgroep zijn in de eerste plaats studenten op de niveaus 1 en 2, die meer begeleiding nodig hebben en voor wie het moeilijker is om langere tijd zelfstandig naar het buitenland te gaan. Ook studenten met een 'rugzakje' en studenten met een economisch minder goede thuissituatie werden genoemd als doelgroepen voor wie de mogelijkheden van Erasmus+ nog onderbenut worden.

6.2 Aanbevelingen¹⁷

Naar aanleiding van de interviews konden diverse aanbevelingen worden opgesteld. Deze komen in onderstaande paragrafen aan bod.

Kortere reisduur

Er konden in de interviews diverse aanbevelingen worden opgetekend, maar er is één aanbeveling die tegelijkertijd wel op heel veel knelpunten aangrijpt. De minimale reisduur om met een korte uitwisseling voor een Erasmusbeurs in aanmerking te komen is op dit moment twee weken. Als er ook kortere reisduren van bijvoorbeeld twee of drie dagen worden toegestaan, heeft dat meerdere voordelen.

- het is goedkoper dus kunnen meer studenten op reis (in plaats van enkele studenten die langer gaan);
- bij een kortere reis zullen de kosten minder snel een zorgpunt zijn om deel te nemen;
- studenten hoeven minder bang te zijn voor heimwee;
- er kunnen meer begeleide groepsreizen worden georganiseerd, wat beter past voor niveaus 1 en 2;
- scholen staan er meer voor open om deze reizen te organiseren;
- euregionale samenwerking wordt bevorderd voor de scholen in de grensregio's;
- en niet in de laatste plaats: meisjes met een migratieachtergrond krijgen gemakkelijker toestemming van hun ouders om mee te gaan.

Extra financieringsmogelijkheden

Een tweede aanbeveling die veel bijval kreeg, is om gerichte extra financiering mogelijk te maken voor studenten die dat nodig hebben. Ook hiermee kunnen juist de groepen worden bereikt die nu minder kans maken op een buitenlandreis.

Minder papierwerk

Het terugbrengen van het papierwerk rondom de reis en de dubbelingen die daarin bestaan, is een veel gehoorde wens – nog meer bij de medewerkers die daar vaak bij helpen dan bij de studenten zelf. En ook zou men graag de mogelijkheden van docenten verruimen om in hun eigen docentenstage mee te gaan als begeleider of studenten op te zoeken in het buitenland.

Informatievoorziening en werving

De laatste categorie aanbevelingen ligt ten slotte op het gebied van de informatievoorziening en werving. Het zijn de scholen zelf die dit organiseren, maar daarin kan een aantal scholen nog wel advies en ondersteuning gebruiken vanuit Erasmus+ in de vorm van tips en voorbeelden van good practices bij andere scholen. Daarbij gaat het niet alleen om informatie voor studenten, bij wie het bijvoorbeeld goed werkt als zij informatie krijgen van studiegenoten met een buitenlandervaring, maar ook om de benadering van de ouders die optimaal benaderd kunnen worden door onder andere vaste ouderavonden (voor alle ouders, over de hele opleiding), aangevuld met de mogelijkheid om ouders aanvullend persoonlijk te informeren en gerust te stellen.

17 Het nieuwe programma van Erasmus+ 2021-2027 biedt mogelijkheden die deels aansluiten op deze aanbevelingen.

Bijlage 1: Deelnemende scholen

De onderzoekers willen graag de opleiders en studenten van de volgende scholen bedanken die hun medewerking gaven aan dit onderzoek.

- Albeda
- Curio
- Deltion College
- Graafschap College
- Grafisch Lyceum Rotterdam
- Lentiz | LIFE College vmbo en mbo
- MBO College Westpoort
- Nova College
- ROC de Leijgraaf
- ROC Nijmegen
- ROC TOP
- ROC van Flevoland
- Summa College
- Zadkine

